

INTERVIEW

Tania Van der Sanden

balancerend tussen humor en tragiek

In het Kortrijkse theaterhuis Antigone heerst grote bedrijvigheid. Een groep van vijf spelers en één regisseur brengt met ‘De Kafka’s’ een eigenzinnige hommage aan de schrijver Franz Kafka. Eén van die Kafka’s is Tania Van der Sanden. Ze vertelt ons over haar werk, over haar visie op Kafka en over hoe humor en tragiek soms opvallend dicht bij elkaar kunnen liggen.

Tania Van der Sanden, u hebt een naam die een belletje doet rinkelen. Dat doet die ook bij ons, de studenten. Bent u zich bewust van die bekendheid?

Oei, al een moeilijke beginvraag (*lacht*).

Ik ben me niet zo bewust van die bekendheid, vooral omdat ik er heel weinig mee word lastiggevallen. Het gebeurt niet dikwijls dat mensen mij aanspreken, en als dat al gebeurt, dan vind ik dat heel plezant. Door de reclameserie voor de ‘Wakkere Bakker’, bijvoorbeeld, vragen mensen mij wel eens: ‘Hé, heb je geen broodje bij voor mij?’ Maar ik heb dat eigenlijk nog nooit als vervelend ervaren.

Wat er wel soms voorvalt, is dat mensen vinden dat ik op ‘die vrouw van de tv’ lijk. In de tijd van ‘Vaneigens’ (*vroeger de komische afsluiter van ‘Man Bijt Hond’, bl*) sprak een vrouw me eens aan in de winkel: “Goh, weet u dat u heel hard lijkt op dat mevrouwetje van Vaneigens?” Ik zei: “Ja, dat is omdat ik dat mevrouwetje ben.” Toen reageerde die vrij verontwaardigd en liep gewoon weg. Pas wanneer de mensen mijn stem horen, weten ze dat ik het ben.

Dat hebt u wellicht te danken aan uw tv-werk.

Aan mijn tv-werk, inderdaad. Ik was al vijftien jaar actrice toen ik aan ‘Vaneigens’ begon, maar mijn naam was toen nog onbekend.

Doordat ik heel goede opdrachten heb ik kunnen doen voor de televisie is het publiek zich blijkbaar voor mij beginnen te interesseren. Na ‘Vaneigens’ kwamen er al eens meer toeschouwers kijken naar een toneelvoorstelling waarin ik speelde, allicht om mij ook op de scène aan het werk te

zien. Mijn bekendheid heeft dus vooral een positief effect gehad.

Dat bekend zijn is natuurlijk ook maar wat je er zelf van maakt. Je kan uiteraard bij het buitenstappen goed in de gaten houden of iedereen wel naar je kijkt (*lacht*). Maar zo ben ik niet. Ik neem ’s morgens gewoon bus 78 in Lokeren. Van al die keren dat ik al met de bus heb gereisd werd ik hooguit 5 keer aangesproken.

‘Vaneigens’, ‘In De Gloria’, ‘Het Eiland’, het zijn stuk voor stuk succesverhalen geweest. Wat is de reden daarvoor, denkt u?

De makers, ongetwijfeld. Jan Eelen, de scenarist van de drie programma’s die je noemt, ervaar ik als een heel goede televisiemaker. Hij kan goed kijken, hij stuurt een acteur in de juiste richting. Bovendien kan Jan veel overlaten aan het moment zelf en is hij niet bang om een minder goede scène te herschrijven. Een goede maker is van cruciaal belang. En de cast bestond uiteraard ook uit fantastische spelers.

Voor de scènes van ‘In De Gloria’ had Jan Eelen op voorhand telkens een welbepaald personage in zijn hoofd, en dan gingen wij daar de geschikte kledij voor zoeken. We pasten pruiken, kledij, schoenen, en Jan gaf zijn verdict. Met de juiste vermomming konden we vervolgens de scènes concreet maken. Als acteur geef je dan een aanzet, en Jan Eelen helpt verder zoeken.

Zijn de ‘In De Gloria’-scènes uit het leven gegrepen?

Er zit altijd wel iets herkenbaars in de situaties en de personages. Als acteur ga je op zoek naar iets wat je kent, je denkt aan

iemand die je kent. En je voegt er van alles aan toe. Maar dat is eigenlijk altijd het geval bij het spelen.

We zagen u ook af en toe met dezelfde mensen terugkeren op het scherm: Frank Focketyn, Wim Opbrouck, Sien Eggers, Tom Van Dyck... Was dat van moeten, of zitten jullie echt op dezelfde golflengte?

We zitten op dezelfde golflengte, absoluut. Jan Eelen heeft ons voor de eerste keer samengebracht, en het leek ongelooflijk goed te klikken.

In feite heb ik altijd *chance* gehad. Ook in het theater. Ik kom altijd bij de plezante mensen terecht! (*lacht*) Nu ook met 'De Kafka's'. Het is prettig wanneer je goed met elkaar overeenkomt. Je stimuleert elkaar, durft openlijk tegen elkaar te spreken. Je ziet elkaar ook graag spelen. Dat is belangrijk voor wat je maakt. Acteurs die het niet goed met elkaar kunnen vinden, dat wringt. Dan kan je niet open spelen en is er altijd een rem op wat je brengt.

Wie zijn uw voorbeelden?

Oh, er zijn veel acteurs die ik heel graag zie spelen. Jongens, moet ik er serieus één noemen? Er zijn er zoveel.

Alle acteurs van 'In De Gloria', bijvoorbeeld. Damiaan De Schrijver (*theater- en televisieacteur, bekend van 'Matroesjka's' en 'Koning van de wereld', bl*), Joris van den Brande... Die mensen zien acteren is puur genieten. Joris heb ik een aantal jaren geleden al eens zien spelen in een afstudeerproject van het RITS. Wanneer ik hem zag spelen, had ik dadelijk zin om met hem op de planken te staan. Joop Admiraal, spijtig genoeg al overleden, heb ik ook altijd bewonderd. En Robert de Niro, uiteraard!

Het valt me nu pas op dat ik nog geen vrouwen heb genoemd (*lacht*). Niet bewust, hoor. Ik vind het gewoon erg moeilijk om namen te noemen, want dan vergeet je steeds iemand.

Het is soms ook verrassend om nieuwe gezichten te ontdekken. Onlangs zag ik een feuilleton op tv, en werd ik plots getroffen door het talent van een onbekende collega.

Dan vind ik het altijd zo spijtig dat ik die persoon niet ken. Je voelt dan vooral 'chemie', zoals Frank Focketyn dat noemt. Het is een gevoel dat je niet kunt analyseren.

Zijn andere acteurs collega's of concurrenten?

Geen concurrenten! Of zo voelt dat in elk geval niet aan. Ik kan wel jaloers zijn wanneer ik een goede acteerprestatie zie, maar dan vooral omdat ik zelf niet meespeel.

Op naar 'De Kafka's'! Dit moeten we wel vragen: waarover gaat de voorstelling?

Ja, dat is inderdaad dé vraag!

We zijn vertrokken van Kafkateksten. Op basis daarvan heeft de regisseur, Bart Danckaert, de tekst geschreven. Het verhaal speelt zich af op een bureau, op de plek waar Kafka zelf zijn leven ook heeft doorgebracht. Daar wil één van de personages, een archivaris, een protestactie voeren omdat er een onheil nadert: de archivariissen zijn met uitsterven bedreigd. Voor zijn protestactie gebruikt hij teksten van Kafka omdat hij zich even onbegrepen voelt als de schrijver. Behalve de archivaris lopen er in dat kantoor nog andere figuren, zoals een nachtwaker en een koffiëmadam (*de rol van Tania Van der Sanden, bl*) rond. Die worden door de archivaris ook opgeruid om mee te protesteren.

De titel van het stuk hangt samen met de veelzijdigheid van Kafka. Wie Kafka leest, heeft een eigen mening over die auteur. Hij kaart zoveel facetten aan dat iedereen zich in zijn werk kan terugvinden. Iedereen is een Kafka. In ons stuk zijn het er vijf, maar in werkelijkheid zijn het er veel meer.

Het absurde bij Kafka is nooit ver weg, en dat hangt samen met de negatieve sfeer in zijn teksten. Op die manier heeft zijn naam een specifieke connotatie gekregen: kafkaïaans, kafakaësk. Iets is Kafka. Iets is nachtmerrieachtig. Het oeuvre van Kafka, net als ons stuk, gaat over mensen die vastgelopen zijn in hun leven en zoeken naar een houvast. Ze leven in een nachtmerrie. Het klinkt zwaar, maar dat proberen we te vermijden. In het zwaarste zit er humor, en

in humor zit er zwaarte. Die twee uitersten sluiten in feite bij elkaar aan.

De titel zelf lijkt wel de naam voor een amateuristisch wielclubje. Vormen de personages eveneens een olijke bende?

Nee, eigenlijk niet. Het zijn personages die elk hun eigen geschiedenis hebben, hun eigen wensen. Het zou prachtig zijn mochten ze tot elkaar komen, maar zo zit het leven helaas niet in elkaar. Het blijven eilandjes op zich die misschien heel even aansluiting vinden, maar die relaties lopen uiteindelijk toch weer scheef.

Hebben jullie voor *De Kafka's* het hele werk van de meester himself gelezen?

Wij hebben allemaal wat gegrasduind, ja. We hebben met de regisseur meegezocht en meegelezen. Nu blijven we trouwens nog steeds zoeken naar goede Kafkazinnen. Elk van ons had zijn favoriete verhalen en personages, en Bart heeft dat tot één geheel gebreid. Uit die eerste versie hebben we in de loop van de repetities fragmenten gekozen en geselecteerd. Uiteindelijk spreekt elk personage de woorden van Kafka, zelfs een simpele koffiemadam.

Op de internetaankondiging staat: *Daar zal om gerild worden. Daar mag mee gelachen worden. Kafka vond zijn eigen teksten zelf ook hilarisch. Hebt u dat net zo ervaren?*

Er zit heel veel humor in, ja. Wij proberen ook bewust op zoek te gaan naar het absurde. Dat neemt natuurlijk niet weg dat je als kijker ook erg ontroerd kan worden. Kafka's werk is soms angstaanjagend en nachtmerrieachtig, maar die negatieve sfeer mag niet de bovenhand krijgen.

Het komische lijkt wel een constante in uw acteerwerk. Is dat een opzettelijke keuze?

Ja, daar hebben ze mij al vaak op gewezen. Ik doe de mensen gewoon graag lachen. Het komische heeft mij altijd aangetrokken. Wanneer je iets ernstigs op toneel brengt, is het belangrijk om er ook humor aan toe te voegen. Dat maakt het kijken draaglijker en

aangenamer. Maar het lachen vergaat je soms, wanneer je vanuit het publiek beseft hoe gruwelijk een bepaalde situatie is.

Ik hou ervan de mensen te beroeren. Ik heb graag dat ze een kleine ontroering voelen, al is het maar dertig seconden. (*lachje*) Dertig seconden waarin ze de rest even kunnen vergeten. Dat kan via het theater, maar ook dankzij de televisie: het is plezant als mensen komen zeggen dat ik hen veel plezier doe met mijn werk. Dat doet mij op mijn beurt veel deugd.

Hebt u dan nooit eens zin om u volledig door de tragiek te laten meeslepen? Geen behoefte aan 'Wuthering Heights'-toestanden?

Natuurlijk wel, dat heb ik trouwens ook al gedaan. Maar, ik hou van het randje. Balanceren tussen humor en ernst, daar hou ik van. Iets mag dan wel intriest zijn, dat belet je niet om er een minuut later om te lachen. Kijk maar naar kinderen: zij kunnen intens triest zijn, en meteen daarna beginnen te lachen. Dat is het leven. Als je iets herkenbaars wilt brengen op toneel dan hou je dat het best in je achterhoofd. Het leven is nooit één ding. Ik hou van die afwisseling. Als je 'In De Gloria' bekijkt, dan zie je in de eerste plaats grappige scènes. Maar vaak zijn die au fond erg triest. Ook het omgekeerde is waar.

Ik zoek ook graag naar dat randje. Ik hou ervan om het publiek in een bepaalde situatie mee te zuigen, en die situatie dan op een bepaald moment een totaal andere wending te geven. Het één bestaat niet zonder het ander. Je kan tijdens een voorstelling niet de hele avond zitten lachen. Dat is ook niet aangenaam.

Of het zou stand-up comedy moeten zijn.

Zelfs dan nog. Ik vind iets pas heel goed wanneer ik op eenzelfde avond keihard kan lachen en een krop in mijn keel voel.

Waar zou u uzelf, Tania Van der Sanden, situeren op de as: komisch, tragisch, of toch maar de gulden middenweg?

Ergens in het midden! Nee, dat weet ik eigenlijk niet, dat zou je aan een ander moeten vragen. Ik word vaak als komisch gezien, maar ik kan mensen kennelijk ook wel ontroeren. Een voorstelling geeft hun soms troost, of maakt hen angstig. Een reclamefragment voor de 'Wakkere bakker' is natuurlijk moeilijk om tragisch te maken, dat is eenduidiger. Maar dat is een geval apart. In 'In De Gloria' was het gemakkelijker om de twee te combineren. Ik zit er het liefst tussenin.

Ziet u een evolutie in uw acteerwerk?

Ja, je groeit zeker. Als je pas begint, dan weet je nog zo weinig. Niet dat ik het nu wel weet, hoor. Ik moet blijven zoeken. Toen ik bij Toneelgroep Amsterdam speelde, heb ik aan Joop Admiraal (*Nederlands acteur, intussen al overleden*) ooit eens gevraagd: "Als je al zo lang speelt, ben je dan nog steeds zenuwachtig om te spelen?" Hij zei: "Och, het wordt alleen maar erger." Dat is ook zo. Het is niet omdat je meer ervaring hebt dat je niet minder moet zoeken of minder zenuwachtig bent. Zo zat ik tijdens één van de voorbij repetities klaar om te spelen en plots voelde ik de zenuwen weer opkomen. Dan denk je even: 'Waarom doe ik dit toch?'. Pas wanneer ik vertrokken ben met spelen, dan voelt het vooral zalig aan.

Ik ben nu achtenveertig en ik ben afgestudeerd op mijn tweeëntwintigste. Dat betekent dat ik al meer dan vijfentwintig jaar in het vak zit, maar het blijft een zoektocht. Je wilt het goed doen, je wilt iets maken waar je echt achter staat. Dat gold twintig jaar geleden, maar dat geldt nu nog steeds. Misschien heb je iets meer inzicht om werkproblemen op te lossen, uit ervaring met vroegere producties.

Heeft uw opleiding aan het Koninklijk Conservatorium van Antwerpen een allesbepalende rol gespeeld in die evolutie?

Vooraf mijn laatste jaar aan het conservatorium is belangrijk geweest. Toen kreeg ik les van Sam Bogaerts (*acteur en dramadocent, bl*). Vlak na mijn opleiding ben ik met hem blijven werken, en hij heeft mij

doen inzien welk soort theater ik wilde maken. Het gaat over oprecht zijn op een scène, en toch doen alsof. Dat is voor mij de basis van het spelen.

Al toen ik klein was, imiteerde ik Gaston en Leo, ik speelde sketches, volgde toneel- en voordrachtlessen. Het was voor niemand een verrassing dat ik naar het conservatorium ging.

Hoe hebt u uw studententijd in Antwerpen ervaren?

Goed! Ik zat in een groep met geweldige medestudenten. We hebben veel plezier gemaakt. Ik ben afgestudeerd met twee anderen.

Achteraf gezien was het een prettige tijd, maar op het moment zelf vond ik het vaak lastig. Het was een moeilijke zoektocht. Als acteur in opleiding word je gewezen op pijnlijke zaken. Een toneelopleiding is meer dan alleen maar toneeltje spelen.

Na retrospectie, tijd voor prospectie: wat zijn uw toekomstplannen, na 'De Kafka's'?

Dan heb ik weer een voorstelling bij Antigone voor de boeg: 'Baal', van Bertold Brecht. Daarna ga ik wellicht weer aan de slag bij theaterMalpertuis. Maar veel verder in de toekomst kan ik niet kijken. Zo gaat dat bij acteurs.

Zijn er bepaalde uitdagingen die u doe nog wilt aangaan? Bepaalde dromen die u wilt verwezenlijken?

Dat vind ik altijd een moeilijke vraag. Ik zie wel wat er komt. Meestal komen er goede ideeën op mijn pad. Ik ken wel veel mensen met wie ik nog zou willen werken, maar ik geloof vooral dat het vanzelf op mijn weg komt.

Het schijnt dat een acteur zijn beroep elke dag in vraag moet stellen. Hoe zit dat bij u

Oei. Waar staat dat?

Op het internet!

Nee, dat doe ik eigenlijk niet echt. Ik heb altijd graag geacteerd, punt andere lijn. Toen

ik door omstandigheden even niet kon spelen, miste ik dat wel. Het is een drijfveer, een passie, en daar ga je gewoon voor. Ik denk niet: 'zou ik niet iets anders moeten doen, is dit wel wat ik wil?'

In elk geval moet je af en toe stilstaan bij je leven, niet alleen bij je beroep. Niet dagelijks, natuurlijk, maar af en toe.

Voor Kafka was schrijven een pure noodzaak, maar hij vond het een vreselijke bezigheid. Zo denkt u niet over spelen?

Nee, zeker niet. Het is een passie, iets wat ik heel graag doe. Niet iets wat ik moet doen. Ik ervaar spelen niet als een dwangmatigheid.

Kafka's persoonlijkheid was op zijn zachtst gezegd ingewikkeld. De relatie met zijn familieleden was niet al te best, hij was een grijze burger maar wou dat niet zijn, en hij was Tsjech, Duitstalig en Jood. Geen vaste identiteit, dus. In hoeverre is identiteit belangrijk voor u?

Dat is een zware vraag. Het is een vraag die me gelukkig niet dagelijks achtervolgt, maar op belangrijke momenten in het leven sta ik er wel bij stil. Toen ik moeder werd, bijvoorbeeld, dacht ik toch even: 'Wie ben ik eigenlijk? Ben ik verantwoordelijk voor dit kindje?' Maar heeft niet iedereen dat?

Volgens mij is er rond de figuur van Kafka een grote mythische wolk ontstaan. Die mens had problemen, maar wie heeft dat nu niet? Een West-Vlaamse bakker die

een slagerij opent in Antwerpen, heeft die het dan ook zo verschrikkelijk ingewikkeld?

Iedereen heeft problemen. Zo zit het leven helaas in elkaar. Wanneer ik op de bus zit, realiseer ik me soms dat iedereen in die bus kopzorgen heeft. Zoiets kan me wel triest maken.

Het is helaas tijd voor de slotvraag.

Kafka kreeg zijn eigen adjectief: 'kafkaïaans' of 'kafkaësk'. Dat betekent: op raadselachtige wijze beangstigend, bedreigend (vooral door een overgeperfectioneerde samenleving die zich aan de controle van het individu onttrekt), met dank aan Van Dale. Stel dat het adjectief *Taniansesk* of *Vandersandeniaans* bestond, wat zou dat dan betekenen?

Ik hoop dat dat dan vooral naar de helende kracht van humor verwijst. Mijn vader heeft me namelijk ooit gezegd: "Humor zal uw laatste strohalm zijn." En met die ingesteldheid probeer ik te leven.

Bram Lambrecht en Peter Vanwijnsberghe

'De Kafka's' is een voorstelling van theater Antigone (Overleiestraat 47, Kortrijk) en speelt er van 5 t.e.m. 13 november. Reserveren kan gemakkelijk via www.antigone.be.

In maart 2011 speelt Tania Van der Sanden in 'Baal', een volgende productie van Antigone.